

ELS SANTS ABDÓ I SENENT, UNA PART MÉS DEL MATRIARCALISME CATALÀ

Lluís Barberà i Guillem, mestre i historiador
Alaquàs (l'Horta de València)

Des de la primavera del 2017, en què vaig reiniciar una recerca que havia començat en el 2005, sobre els sants Abdó i Senent, he trobat coses realment interessants i que, fins i tot, puc manifestar-vos que, moltes persones que havien tractat molt més el tema d'aquests sants, o bé no se l'havien imaginat (la gran majoria, però sí alguns capellans i estudiosos de la cultura popular), o bé no n'havien escrit. Per exemple, en tres temes: 1) el significat originari dels noms dels sants, 2) adaptacions i assimilacions que feu el cristianisme amb la introducció de la devoció als dos sants i 3) balls i danses de tipus matriarcals i vinculades amb Sant Nin i Sant Non, també coneguts (sobretot, en moltes poblacions valencianes) com *"els Sants (o els Santets) de la Pedra"*.

Fins i tot, els col·laboradors de més oberts en el tema, no han descartat la possible relació entre la forma simbòlica del forment (blat), planta que creix cap al cel i el triangle cap amunt (símbol de lo masculí, en moltes obres artístiques del món) i, a banda, la del raïm, planta que ho fa cap a la terra així com el triangle invertit (vinculat amb lo femení), etc, com ja havia llegit en un llibre sobre la sexualitat espiritual (*"Metafísica del sexe"*, de l'italià Julius Evola), i... la dels Sants de la Pedra (*"Sant Nin i Sant Non, els Sants de la Pedra són"*, diu un refrany català) i altres personatges religiosos i mitològics del món mediterrani.

Com veieu, no hem començat amb la cançoneta de sempre de Deci, que eren perses, etc., etc. El motiu, molt senzill: estem oberts a tots i a tot lo que puga eixamplar el nostre coneixement i anem cap al demà amb espenta, en lo cultural i tot.

Els noms Abdó i Senent, origen i significat.

Els noms Abdó i Senent també apareixen escrits com Abdon i Senén. Les quatre formes són perfectament vàlides, populars, emprades en moltes publicacions del segle XXI, i, a més a més, el Diccionari Català-Valencià-Balear (publicat en 1962) inclou com a correcta la forma Senent, molt viva, com a cognom, en Aldaia (el poble de l'Horta de València on nasqué en 1971). Ho escric perquè un col·laborador valencià em deia que la variant Senent no era correcta, però sí Senén.

Si partim del significat etimològic¹ dels noms dels dos sants, hi ha que Abdó, segons distintes fonts d'Internet, en hebreu, vol dir *"el molt servicial"*², *"serf"*³, *"el servidor de Jesús"*⁴, *"serf de Déu"*⁵. En canvi, Senent, en àrab, equival a *"la punta de ferro de la fletxa o de la llança"* i, en hebreu, significa, *"pur, net, destil·lat"* i, també, *"l'innocent, el qui fa"*

¹ L'etimologia és l'estudi sobre l'origen de les paraules d'una llengua.

² *"Origen y significado de nombres propios"* (http://www.misabueso.com/nombres/nombre_abdon.html), entrada de la web *"MiSabueso"*. D'origen hebreu.

³ *"Significado del nombre Abdón. Nombres para niños"* (<https://www.guiainfantil.com/nombres/nombres-para-ninos/significado-del-nombre-abdon>), entrada de la web *"guiainfantil.com"*.

⁴ *"Significado de Abdon"*

(<https://significadodenombres.com.es/significado-de-abdon>), entrada de la web *"MiSabueso"*.

⁵ *"Significado del Nombre Abdon. Origen del Nombre Abdon"*

(<http://www.significado-nombres.com/nombre/nombre-ABDON.html>), entrada de la web *"Significadonombres.com"*.

honor a la seua puresa, el bondadós", a més que podria provenir del grec *Zen*, sobrenom de Júpiter en grec⁶. Senent també apareix com "*tall de l'espasa*"⁷ i, fins i tot, com a "*regal de Déu*"⁸ (en hebreu), "*relacionat amb Déu*"⁹ (en grec).

Adaptacions i assimilacions del cristianisme.

Si un xiquet o un turista preguntàs per què el sant que veu a l'esquerra (frontalment) porta forment (blat) o li diuen Abdó, no seria prou (ni convincent) reduir-ho simplement a un "*Doncs, no m'ho havia plantejat*", ni, de bon tros, a un "*¡Lleva-t'ho del cap!*", com em respongué un cronista en comentar-li que havia trobat trets i temes en comú entre... Sant Nin i Sant Non i..., ¡obriu els ulls, que va de debò!, 1) els germans bessons Cautes i Cautopates (de la religió mitraica, la qual estava molt estesa per l'Imperi Romà i té a veure... amb Pèrsia, l'actual Iran), en què Cautes sol portar una torxa amb el foc cap al cel i, en canvi, Cautopates ho cap a la terra i que tenen semblances amb les gregues Demèter i Persèfone, 2) les deesses gregues Demèter, la de l'agricultura i que apareix amb trets com una corbella o falç, el forment, l'estiu, la joventut, la corona..., i, en més d'una obra d'art, en companyia de la seua filla Persèfone (amb qui fa parella, durant bona part de l'any) i 3) els germans bessons, però de la cultura romana, Càstor i Pòl·lux que tenen a veure amb dos estels de la constel·lació Bessons (curiós, ¿veritat?), amb el mes de juliol i, fins i tot, on el nom Pòl·lux vol dir "*el que és molt amable*", "*molt dolç*" i, per contra, Càstor significa "*brillant, excels*", "*almescat*", "*olorós*", però, ¡alerta!, té a veure amb l'amargor i no amb la dolçor del seu germà.

Triangle cap a dalt, la punta de fletxa o de la llança, sentit en què creix el blat, des de la sembra fins a la collita del forment. ¡Ummm!, ¡sucós, sucós! Però això no és tot, que hi ha molt més a aprendre i a compartir..., per a que la cultura no es convertesca en una mena de patrimoni reservat només als lletrats, ni a les persones que ocupen càrrecs de poder.

Balls, danses i altres signes matriarcals.

Potser més d'un banyolí o d'alguna noieta banyolina es pregunte, "*¿signes matriarcals en la festa dels Sant Nin i Sant Non? Expliqueu-m'ho, si us plau*". Doncs bé, tot seguit, n'oferim uns quants.

Un llibre interessant, "*La vida dels gloriosos sants Abdó i Senén*"¹⁰, del valencià Joan Baptista Anyés (Ciutat de València, 1480-1553), en línia amb l'estil del valencià Sant Vicent Ferrer (i, per tant, no en la de l'humanisme), publicat en la Ciutat de València, en 1548, entre altres motius, dedica unes quantes pàgines a la dansa, als balls i als pans beneïts (acte que encara perdura en moltes poblacions on

⁶ Aquests significats de Senent figuren en l'entrada "*Senén*"

(<https://www.todopapas.com/nombres/nombres-de-nino/senen>), en la web "*TodoPapás*".

⁷ "*Significado del nombre Senen*" (<https://www.planetamama.com.ar/significado-nombre/senen>), "*filo de la espada*" (sic), tret de la web "*Planeta mamá*".

⁸ "*Significado y origen del nombre Senen*"

(http://www.mundodescargas.com/significado_nombres/hombre/s/etimologia_senen.htm), "*Regalo de Dios*" (sic), tret de la web "*Mundodescargas.com*".

⁹ "*+100 nombres originales para niño*" (<https://launion.com.mx/blogs/vida-y-estilo/noticias/79399-100-nombres-originales-para-ni%C3%B1o.html>), "*Relacionado con Dios*" (sic), tret de la web "*La Unión*".

¹⁰ "*La vida dels gloriosos sants Abdó i Senén*", de Joan Baptista Anyés (editorial Ulleye, Xàtiva, 2010).

es fa festa als Sants de la Pedra, potser més en Catalunya) i els relaciona amb el paganisme (això és amb el model de vida que tenien els “pagus”, és a dir, els pagesos que no abraçaven el cristianisme i que, en el Pirineu català, n'hi eren molts,... en el segle XI i tot).

Aquesta posició de Joan Baptista Anyés cap al poble senzill valencià del segle XVI, encara no va en la línia de la cultura de la imatge i patriarcal que sorgiria del Concili de Trento (1545-1563) i que, no sols aniria contra el luteranisme, sinó que es refermaria i, a més a més, afectaria el matriarcalisme de la nostra cultura i, de rebot, els Sants Abdó i Senent, fins a tal punt que, per exemple, afavoriria... la introducció de Sant Isidre, ja que l'Església valenciana institucionalitzada s'adherí a la cultura castellana després de la guerra de Germanies (1520-1522) com també la noblesa i molts juristes del regne valencià. I, d'aquest abraç a la cultura castellana, el Principat de Catalunya, no se'n lliuraria. Així, en paraules seues, manifesta que “no puc deixar d'admirar-me dels nostres llauradors, que creuen obligar a Déu i als sants gloriosos en les festivitats d'aquells¹¹, amb sol fer molts pans beneïts, i amb trompes i tabals i balls fer grans danses, en les qual mai no fou servit Déu, ni menys els sants”.

També adduirem que hi ha balls i danses que tenen a veure amb els Sants de la Pedra i, en molts casos (com ara, el dels cossiers, el dels bastons o el del ball de bot o ball de pagès), tenen relació amb la cultura matriarcalista, cultura que també va unida al cristianisme que veiem en els capítols 10 i 11 dels Fets dels Apòstols (escrit en el segle I). Així, hi ha el ball dels cossiers (en l'illa de Mallorca), els balls de bastons (que en la població aragonesa de Camporrells té la varietat “els totxets”, per a fer que la terra es mantinga viva, no com una representació guerrera), el ball de bot o ball de pagès (balear i relacionat amb la collita, per exemple, de blat), els balls de plaça, les danses i la dansada valenciana (la “dansà”, en el parlar vulgar), el ball de l'escombra (que apareix en el “**Costumari català**”, de Joan Amades), el ball parlat d'Almoster (el Baix Camp), etc. Però això no és prou: fins i tot, en el ball dels cossiers, hi ha una Dama al voltant de qui ballen (com si fos la Moma del Corpus de la Ciutat de València) unes quantes persones amb detalls (com ara, en la roba) que recorden lo femení. Tot això deixa clar, per tant, que, de la mateixa manera que els Sants de la Pedra, aquestes celebracions musicals tenen un origen matriarcal i que la

Gandia, 1777

¹¹ Els Sants de la Pedra.

nostra cultura ho és, ja que u dels detalls pels quals es pot deduir aquesta línia en una cultura, és la música i això inclou la dansa i els balls.

Per tot això i, per molts motius més, convida a contribuir, però amb espenta, al reviscolament d'aquesta festa i del patronatge dels Sants de Pedra, per exemple, prenent com a patró de mostra Sant Joanet, població valenciana de la comarca de la Ribera Alta, on *"es van fer votacions i, l'any 1983, es va substituir com a patró sant Isidre per sant Abdó i sant Senén"*¹². I, per descomptat, a arraconar ja, però ja, eixa passivitat (que no abraça, com moltes persones de tot l'àmbit lingüístic) a fer com en Torrent, població valenciana a uns 6 km de la Ciutat de València on són els patrons i on, en el 2014, el dia de la festa dels Sants de la Pedra, durant la processó,... Sant Isidre anava per davant de Sant Nin i Sant Non¹³.

Al cap i a la fi, les arrels estan per a mantenir-les, no per a deixar-les en mans d'un altre, com tampoc per a fer-ho amb el nostre futur: mantenint el passat genuí i lo matriarcal, vas cap al demà amb força, amb vigor i amb l'esperit aventurer que no permetria el fet d'anar cadascú a la seua i sense confiar en tu, en moltes persones i en el demà.

¹² *"Sant Isidre i els de la pedra filosofal"*

(https://barcella.cat/carpeta_anteriors/fitxadelarticletriat.php?camp_referencia=729), article del valencià Josep Sempere i Castelló, publicat en la revista *"Barcella"* (no. 18)

¹³ *"Torrent clausura sus Fiestas Patronales con la procesión als 'Sants Patrons'"*

(<https://elmeridiano.es/noticias-torrent/torrent-clausura-sus-fiestas-patronales-con-la-procesion-en-honor-als-sants-patrons>), article publicat en el periòdic valencià *"El Meridiano"*.

fruites
TEIXIDOR S.L.

Banyoles:

Plaça Major, 15 -Can Saleri- 972 57 51 21

Plaça de les Rodes - 972 58 06 81

Passeig Generalitat, 17 (Vila Olímpica) - 972 58 02 06

Besalú:

Ganganell, 25 - 972 59 11 98

ESTUDI D'ARQUITECTURA

ÀUREA

Coromina, 12, baixos
17820 BANYOLES
tel/fax 972 58 49 11
aurea@aureaarq.com
www.aureaarq.com